

การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2549 *

ธัญญ์ เกตวงกต **

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการจะศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยคดีท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2549 ว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้ได้อาศัยแนวทางการศึกษาแบบสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งจะวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญกับกลุ่มทางการเมืองและสถาบันการเมืองต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ ณ เวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคดี และผลได้จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญในฐานะส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการได้ร่วมกับศาลปกครอง และศาลยุติธรรมในการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และเพื่อให้เกิดการจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่และเป็นธรรม ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยเกินคำร้องในเรื่องการกำหนดวันเลือกตั้งครั้งใหม่ด้วย

คำสำคัญ: ศาลรัฐธรรมนูญ, สถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์, การเลือกตั้ง และวิกฤตการณ์ทางการเมือง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศาลรัฐธรรมนูญในบริบททางการเมือง: ศึกษากรณีคำวินิจฉัย “คดีชุกหั่น” (พ.ศ. 2544) กับ คดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549” ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ทั้งนี้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้กำลังดำเนินการให้แล้วเสร็จในปีการศึกษา พ.ศ. 2556)

** นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Constitutional Court Practice in Political Conflict in 2006

Abstract

By using historical institutionalism approach, this article intends to understand the decision making of Thai Constitutional Court when faced with the political crisis in 2006. It analyzes history context and interaction among the Constitutional Court and other political groups/institutions, playing their role in the period the Constitutional Court made its judgment each case. This article reveals that Thai Constitutional Court, as a part of judiciary power, determined to take part in solving political crisis, cooperated with Court of Justice and Administrative Court, by arbitrating that the 2nd April 2006 general election was unlawfully held. Moreover, in order to set up a new election legally, Thai Constitutional Court decided to schedule general election date, which is beyond what the petitioner solicited.

Keyword: constitutional court, historical institutionalism, election and political crisis

การเลือกตั้งถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อประชาธิปไตยอย่างมาก เพราะการเลือกตั้งเป็นกระบวนการเข้าสู่อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยวิธีการแบบสันติ ในกรณีของประเทศไทยที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ส่งผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เพียงแต่เป็นการเลือกตัวแทนฝ่ายนิติบัญญัติ ยังเป็นการเลือกตัวแทนฝ่ายบริหาร (นายกรัฐมนตรี) โดยอ้อมด้วย กล่าวคือ ประชาชนไทยไม่ได้มีการเลือกผู้นำฝ่ายบริหารโดยตรงแบบประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประธานาธิบดี แต่นายกรัฐมนตรีของไทยมาจากตัวแทนจากฝ่ายนิติบัญญัติ ด้วยเหตุนี้ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปของไทย จึงเสมือนเป็นการที่ประชาชนใช้อำนาจของตนในการเลือกผู้แทนฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารไปพร้อมกัน ดังนั้นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน 2549 จนถึงปัจจุบัน มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือเรียกสั้น ๆ ได้ว่า คดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549¹ จึงเป็นคดีตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญมีความเข้าใจตอบทบทา/ความสัมพันธ์กับกระบวนการเข้าสู่อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยอย่างไร

คำถามสำคัญของบทความนี้คือ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่มีความขัดแย้งรุนแรงในปี พ.ศ. 2549 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีแนวทางการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร โดยการวิเคราะห์ของบทความนี้จะใช้แนวทางการศึกษาแบบสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Institutionalism) ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่กำหนดเป็นกรอบการตัดสินใจเชิงคุณค่า วัฒนธรรมภายใต้โครงสร้างที่กำหนดกับทางเลือกของศาลรัฐธรรมนูญ และบริบทของสังคมการเมือง เศรษฐกิจ และปัจจัยอื่น ๆ อันหมายถึง ตัวแสดงทางบุคคลและตัวแสดงในฐานะสถาบันทางการเมือง ที่ส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งบทความนี้ผู้วิจัยจะแบ่งการอธิบายออกเป็นห้าส่วนเพื่อตอบคำถามข้างต้น ดังนี้

1. จะอธิบายเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาแบบสถาบันนิยมใหม่เชิงประวัติศาสตร์ที่จะใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “คดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549” ของบทความนี้

¹ ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะใช้คำนี้แทนคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549

2. จะเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาและลำดับเหตุการณ์จาก “คดีชุกหูน” เมื่อ พ.ศ. 2544² ที่ส่งผลให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรยังคงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและบริหารประเทศต่อไป จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่คดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549

3. จะอธิบายถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ และสถาบันการเมืองต่าง ๆ ที่ปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายตุลาการ ก่อนการเกิดการวินิจฉัยคดี 2 เมษายน 2549 ของศาลรัฐธรรมนูญ

4. จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทที่ทางของศาลรัฐธรรมนูญถูกจัดวางอย่างไร ต่อวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงสิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญที่จำเป็นต้องปกป้อง

5. จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจาก “คดีชุกหูน” ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วางแนวคำวินิจฉัยไว้ได้กลายเป็นการกำจัดทางเลือกของศาลรัฐธรรมนูญในคดีต่อ ๆ มา อันเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคำวินิจฉัย “คดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549” รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงของแนวทางคำวินิจฉัยว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร

แนวการศึกษาสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Institutionalism)

แนวการศึกษาสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (historical institutionalism) มีจุดกำเนิดจากการตอบสนองต่อทฤษฎีกลุ่มและโครงสร้างการหน้าที่ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ช่วง 1960s - 1970s³ โดยแนวการศึกษาสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์เห็นด้วยกับทฤษฎีกลุ่มที่อธิบายความขัดแย้งและต่อสู้แข่งขันกันของกลุ่มต่าง ๆ ทางการเมือง แต่พยายามจะเสริมการอธิบายโครงสร้างสถาบันทางการเมืองหรือเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มจะให้สิทธิพิเศษแก่คนบางกลุ่มมากกว่า และเชื่อว่าองค์กรสถาบันของรัฐเป็นกำลังหลัก

² ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะใช้คำนี้แทนคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 เรื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติขอให้วินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295 กรณีพ้นตำแหน่ง ทักษิณ ชินวัตร จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “คดีชุกหูน” ทั้งนี้คำว่าคดีชุกหูนเป็นคำที่นักหนังสือพิมพ์เรียกขานเกี่ยวกับคดีนี้จนกลายเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นคำที่ใช้ในงานวิชาการทั่วไป

³ Peter A. Hall and Rosemary C. R. Taylor. 1996. "Political Science and the Three New Institutionalism." Political Studies, 44 (4), pp. 937.

ในการขับเคลื่อนระบบมากยิ่งขึ้นกว่า สังคม จิตวิทยา และวัฒนธรรมของปัจเจกบุคคล⁴ ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่นำรัฐ (state) และสถาบันการเมือง (political institution) กลับเข้ามาศึกษาในวิชารัฐศาสตร์อีกครั้ง หลังจากที่แนวทางการศึกษาแบบพฤติกรรมศาสตร์ได้ละเลยต่อการศึกษาโครงสร้างและรัฐ

แนวการศึกษาสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์จะเน้น 4 ด้านคือ ⁵

1. พิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ที่ยาวนาน

2. เน้นเกี่ยวกับอำนาจที่ไม่เป็นกลางในการพัฒนาสถาบัน อันก่อให้เกิดสถาบันแบบอสมมาตร กล่าวคือ เมื่อเริ่มต้นจัดตั้งสถาบันอาจจะให้อำนาจแก่ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถาบันไว้ และเมื่อเวลาผ่านไปสถาบันดังกล่าวจะดำรงความไม่เป็นกลางนั้นไว้ และจะยิ่งมีความไม่เป็นกลางมากยิ่งขึ้น

3. มีแนวโน้มจะพิจารณาการพัฒนาสถาบันโดยเน้นที่ การเลือกเส้นทางที่จะกำหนดทางเลือกต่อไปในอนาคต (path dependence) และผลที่ไม่ตั้งใจ

4. รวมการวิเคราะห์สถาบันกับปัจจัยอื่น ๆ เพื่อสร้างผลลัพธ์ทางการเมือง กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์ถูกตรึงอยู่ในความสัมพันธ์หลายรูปแบบ เพราะฉะนั้นแบบแผนความสัมพันธ์ของสถาบันมันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์ไปปรับสถาบัน กล่าวคือ มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อจะอยู่กับความสัมพันธ์เหล่านี้ ภายใต้ข้อจำกัดเชิงสถาบัน ดังนั้นมันไม่ใช่การเลือกเพื่อสนองผลประโยชน์สูงสุด⁶

บทความนี้ได้เลือกใช้แนวทางการศึกษาแบบสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าไม่มีสถาบันการเมืองใด ๆ ดำรงอยู่อย่างลอยตัวทางการเมือง หรือแยกขาดจากสถาบันการเมืองอื่นหรือบริบททางการเมือง ณ ขณะนั้น แต่สถาบันการเมืองเป็นสิ่งที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับสถาบันการเมืองอื่น ท่ามกลางบริบททางการเมืองเฉพาะหนึ่ง ๆ ดังนั้น บทความนี้จะมุ่งอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง และกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีชุกหนึ่กับศาลรัฐธรรมนูญ และนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเข้าไปอยู่ในบริบททางการเมือง ณ ขณะนั้นด้วย เพื่อจะแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญ ณ ขณะนั้นให้คุณค่าไว้

⁴ Ibid., 44 (4), (1996), pp. 937.

⁵ Ibid., 44 (4), (1996), pp. 938.

⁶ Stephen Bell. "Institutionalism: Old and New". เข้าถึงได้จาก <http://espace.library.uq.edu.au/eserv/UQ:9699/Institutionalism.pdf>. (21 เมษายน 2555).

ความเป็นมาและลำดับเหตุการณ์ของคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549

หลังจากศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีความผิดจาก “คดีชุกหุน” เมื่อ พ.ศ. 2544 ซึ่งส่งผลให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป และสามารถนำนโยบายประชานิยมหลายอย่างที่ได้หาเสียงไว้ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เช่น นโยบายสามสิบบาทรักษาทุกโรค พักชำระหนี้เกษตรกร กองทุนหมู่บ้าน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น รวมถึงการควมรวมพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้ามาสังกัดพรรคไทยรักไทย ทำให้คะแนนเสียงของพรรคไทยรักไทยหลังการเลือกตั้งครั้งที่สองภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้งและมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากถึง 377 คนจากทั้งหมด 500 คน และดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ วางเป้าหมายว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปถึง 20 ปี

อย่างไรก็ตามการบริหารงานของ พ.ต.ท.ทักษิณ ที่มาจากรัฐบาลที่เข้มแข็ง ทำให้มีการบริหารงานและใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดปราศจากการตรวจสอบ หรือกลไกการตรวจสอบของการเมืองระบบรัฐสภาแทบจะไม่ส่งผลกระทบต่อรัฐบาลเลย จนมีนักวิชาการและสื่อมวลชนกล่าวอ้างว่าการบริหารงานของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีลักษณะที่เป็นเผด็จการโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง กล่าวคือ มีการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น การประกาศสงครามกับยาเสพติด ที่มีการฆ่าผู้ค้ายาเสพติดโดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม⁷ หรือการจัดการต่อสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งได้สร้างความหวาดกลัวและทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นปกติต่อการที่รัฐใช้ความรุนแรง⁸ เป็นต้น รวมถึงแนวนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ที่พยายามเพิ่มกำลังซื้อของประชาชนผ่านนโยบายประชานิยม และการแปรสินทรัพย์เป็นทุนหรือแปรไทยเป็นทุน⁹

⁷ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวว่า “We'll carry on killing the drug traders, and don't moan about human rights.” (“เราจะเดินหน้าฆ่าผู้ค้ายาต่อไป แล้วไม่ต้องมาโอดครวญเรื่องสิทธิมนุษยชน”) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, Bangkok Post, 5 February 2005, p. 1.

⁸ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2548. ประชาธิปไตยอำนาจอานิยม ผลการใช้ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้. อุทัย ดุลยเกษม และเลิศชาย ศิริชัย (บรรณาธิการ), ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง : กรณีวิกฤตการณ์ชายแดนภาคใต้. 211-270. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

⁹ พิจารณาเพิ่มเติมได้จาก เกษียร เตชะพีระ. 2547. บุชกับทักษิณ : ระบอบอำนาจอานิยมขวาใหม่ไทย-อเมริกัน. กรุงเทพฯ: คบไฟ, หน้า 153-164, ธีรยุทธ บุญมี. 2547. Road Map ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สายธาร, หน้า 47-69. และเอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2549. ทักษิณ-ประชานิยม. กรุงเทพฯ: มติชน.

กล่าวคือ การแปรสินทรัพย์เป็นทุน ทำให้ที่ดินเดิมอันเป็นทรัพยากรชั้นสุดท้ายของ
คนไทยเริ่มถูกนำไปเป็นสินค้าในตลาดมากยิ่งขึ้น ซึ่งเชื่อกันว่าผลประโยชน์จากนโยบาย
ประชานิยมและการแปรสินทรัพย์เป็นทุนจะทำให้กลุ่มทุนพรรคไทยรักไทยได้ประโยชน์
ทางอ้อมจากนโยบายดังกล่าว

จากการวิพากษ์วิจารณ์การบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ กลายมาเป็นการ
เคลื่อนไหวทางการเมืองจากการที่รายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ที่ออกอากาศทางช่อง
อสมท. ของนายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้หยิบยกกรณีของ “พระราชอำนาจ”¹⁰ ของนายเสนาะ
มาขยายผลในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ ทำให้รายการถูกถอดออกจากรายการ
ทำให้สนธิต้องจัดรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร”¹¹ ตามสถานที่ต่าง ๆ และ
ถ่ายทอดผ่านดาวเทียมเอเอสทีวี และสื่อของเครือข่ายผู้จัดการ จนกระทั่งต่อมารายการดัง
กล่าวได้จุดกระแสทางการเมืองต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งต่อมาได้มีคนหลายกลุ่มได้เข้า
ร่วมด้วย และท้ายที่สุดได้จัดตั้งเป็นกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่มีแนวทาง
การชุมนุมทางการเมืองบนพื้นที่สาธารณะ เช่น ท้องถนนของกรุงเทพฯ เพื่อกดดันให้
พ.ต.ท.ทักษิณ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง
ในลำดับต่อไป

การเคลื่อนไหวของกลุ่มทางการเมืองและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ที่ผลักดันไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง

ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นช่วงนี้ได้มีตัวแสดงทางการเมืองและสถาบัน
การเมืองหลายกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับศาลรัฐธรรมนูญทั้งโดยตรง และเกี่ยวข้อ
ต่อการทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง จนศาลรัฐธรรมนูญต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
วิกฤตการณ์ดังกล่าว

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

“กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” หรือ กลุ่มพันธมิตรฯ เป็นขบวนการ
การเคลื่อนไหวทางสังคมของไทยที่มีผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวที่หลากหลาย เช่น

¹⁰ พระราชอำนาจดังกล่าว เป็นชื่อหนังสือที่เขียนโดยนายประมวล รุจนเสรี ซึ่งเป็นหนังสือที่มีจดจำหน่าย
สูง ณ ช่วงเวลานั้น

¹¹ กองบรรณาธิการมติชน. 2551. ลับ ล้วง ลึก พันมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มติชน,
หน้า 15-17.

คณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ สหภาพการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กลุ่มเครือข่ายแพทย์อาวุโส เครือข่าย นักศึกษารักประชาชนโดยองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อมร.) และ กลุ่มนักวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น¹² ทั้งนี้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ขยาย เป็นประเด็นสาธารณะด้วยพลังสนับสนุนของสื่อมวลชนทั้งของเครือข่ายผู้จัดการฯ และ สื่อมวลชนที่รู้สึกว่าคุณค่าโดยระบอบทักษิณ¹³

ภายใต้โครงสร้างอำนาจของระบอบทักษิณ ที่กลไกทางการเมืองและการตรวจสอบอำนาจรัฐเป็นไปได้อย่างยากลำบาก ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากฝ่ายค้านและ องค์กรตรวจสอบอำนาจรัฐไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ จำเป็นต้องเลือกใช้ การจัดชุมนุมสาธารณะเพื่อให้เกิดกระแสทางการเมืองและหาแนวร่วมจากประชาชน เพื่อกดดันให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะหมดความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน และมีพฤติกรรมต้องสงสัยว่าเป็นบุคคลที่ไม่จงรักภักดี ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ข้อกล่าวหาต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ว่าเข้าไปนั่งเป็นประธาน ในพิธีทำบุญประเทศภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นพระอารามหลวง และตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานในพระบรมมหาราชวังโดยไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็น พฤติกรรมที่ยกตนเสมอเบื้องสูง¹⁴ หรือ คำเทศนาของหลวงตามหาบัว (พระธรรมวิสุทธิ มงคล) ผู้ที่ได้รับการเคารพอย่างกว้างขวาง ที่กล่าวหา พ.ต.ท.ทักษิณ ว่าจะมีผู้สนับสนุน เป็น “ประธานาธิบดี”¹⁵ เป็นต้น

¹² เพิ่งอ้าง, หน้า 15-19.

¹³ ระบอบทักษิณ เป็นระบอบที่รวมกลุ่มทุนที่หลากหลายได้ใช้วิธีการของทุนในการควบคุมและคุกคามสื่อที่ แบนเนี่ยนว่าการควบคุมภายใต้รัฐบาลเผด็จการ กล่าวคือ ทุนจะควบคุมตั้งแต่การผลิตสื่อ การกระจาย สื่อ และการบริโภคสื่อ ซึ่งออกมาในรูปของกฎหมาย การจัดองค์กรทั้งระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงการ เผยแพร่อุดมการณ์ พิจารณาเพิ่มเติมได้ที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2548. สื่อภายใต้รัฐที่เป็นเครื่องมือของทุน. อุบล รัตน์ ศรีวุฒศักดิ์ (บรรณาธิการ), ปิดหู ปิดตา ปิดปาก : สิทธิเสรีภาพในเมื่อธุรกิจการเมืองสื่อ. 63-75. กรุงเทพฯ: โครงการ UNESCO Chair in Freedom of Expression คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

¹⁴ ทีมข่าวอาชญากรรม. 2549. “นครบาล” ดองคดีแจ้งจับ “ทักษิณ” หมิ่นเบื้องสูง”. ผู้จัดการออนไลน์. วันที่ 12 มกราคม. เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9490000004634> (23 กุมภาพันธ์ 2555).

¹⁵ ASTV ผู้จัดการออนไลน์. 2548. “หลวงตามหาบัว เทคนิครอง “เทวทัตยังรู้โทษ” ฉบับเต็ม”. ผู้จัดการออนไลน์. วันที่ 27 กันยายน. เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9480000132593> (23 กุมภาพันธ์ 2555).

ทั้งนี้ข้อกล่าวหาเรื่องความไม่จงรักภักดีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถือว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญสำหรับสังคมไทยอย่างมาก เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 9) ได้ทำคุณประโยชน์เพื่อบ้านเมืองมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนทำให้สถานะของพระมหากษัตริย์กลายเป็นที่เคารพสักการะอันผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ดังนั้นประชาชนไทยจำนวนมากจึงเริ่มสงสัยพฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ และบางส่วนได้เข้าไปร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มพันธมิตรฯ ด้วย ทำให้ความขัดแย้งเริ่มขยายตัวมากยิ่งขึ้น

สมาชิกวุฒิสภากับการตรวจสอบ “คดีชุกหุ้มรอบสอง”¹⁶

ต่อมาเมื่อเดือนมกราคม 2549 บริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่ครอบครองชินวัตรถือหุ้นอยู่ ได้ขายหุ้นจำนวนกว่า 73,000 ล้านบาท ให้แก่บริษัท เทมาเส็กของประเทศสิงคโปร์ โดยมีการตั้งข้อสังเกตจากนักวิชาการ กลุ่มพันธมิตรฯ และนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามว่า การขายหุ้นครั้งนี้เป็นการทุจริตเชิงนโยบายที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า กล่าวคือ รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เร่งออก พ.ร.บ.ประกอบกิจการโทรคมนาคม ที่มีเนื้อหาเพิ่มสัดส่วนการถือครองกิจการของต่างประเทศในธุรกิจโทรคมนาคม จากเดิมร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 49 ก่อนการขายหุ้นครั้งนี้เพียงไม่กี่วัน และการขายหุ้นครั้งนี้เชื่อได้ว่า ไม่ได้เป็นการตัดสินใจของบุตรและธิดาของ พ.ต.ท.ทักษิณ แต่เป็นการตัดสินใจของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถือได้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ยังคงเป็นผู้ครอบครองบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) อยู่ อันเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐธรรมนูญที่ห้ามรัฐมนตรีถือหุ้นของบริษัทใด ๆ ก็ตาม ด้วยเหตุนี้ สมาชิกวุฒิสภาบางส่วนที่เรียกกันว่า กลุ่ม 27 ส.ว. จึงได้ยื่นเรื่องต่อประธานวุฒิสภาเพื่อส่งต่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งถ้ากระทำความผิดจริงจะส่งผลให้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลไม่จำเป็นต้องดำเนินการไต่สวนสืบหาพยานและหลักฐานเพิ่มเติมด้วยตนเอง และจากพยานและหลักฐานที่กลุ่ม 27 ส.ว. ได้ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ ด้วยคะแนน 8 ต่อ 6 เสียง

¹⁶ ผู้วิจัยเลือกใช้คำนี้แทนคำวินิจฉัยที่ 4/2549 เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของสมาชิกวุฒิสภาที่เข้าชื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจาก คำดังกล่าวเป็นคำที่เรียกขานกันในสื่อมวลชนจนกลายเป็นที่รับรู้และเข้าใจกันโดยทั่วไป และภายหลังนักวิชาการบางส่วนก็เรียกชื่อนี้แทนคดีนี้เช่นเดียวกัน

แต่กลุ่ม 27 ส.ว. สามารถยื่นเรื่องฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อีกครั้ง หากพบพยานและหลักฐานใหม่เพิ่มเติม¹⁷

ผลจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญข้างต้น ได้มีนักวิชาการออกมาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอ ทั้งที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนคดี ทำการสืบพยานและหลักฐานได้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่ความกระจ่างชัดของคดี¹⁸ ซึ่งการทำความเข้าใจคำวินิจฉัย “คดีชุกหุนรอบสอง” นี้ จำเป็นต้องพิจารณาถึงการเลือกของศาลรัฐธรรมนูญที่มีมาก่อนหน้าตามแนวคิดการเลือกเส้นทางที่จะกำหนดทางเลือกต่อไปในอนาคต (path dependence) ทั้งนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยคดีที่คล้ายคลึงกันมาแล้วคือ “คดีชุกหุน” พ.ศ. 2544 ซึ่งผลคำวินิจฉัยใน “คดีชุกหุน” ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการยังคงไว้ซึ่งหลักการสำคัญของการพิทักษ์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งมากกว่าความพยายามจะตรวจสอบพฤติกรรมของนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และผลของคดีนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับแนวทางดังกล่าวต่อไป

ผลของคำวินิจฉัย “คดีชุกหุนรอบสอง” ของศาลรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองนอกระบบ (การเมืองบนท้องถนน) ขยายตัวมากยิ่งขึ้น เพราะกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐภายในระบบไม่สามารถจะทำงานได้ และคำวินิจฉัยดังกล่าวได้กลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่ผลทำให้เกิดสัญญาณทางทางการเมืองต่อไปในอนาคต อันเป็นผลที่ไม่ได้ตั้งใจของศาลรัฐธรรมนูญ

นอกเหนือจากที่กล่าวมาผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังส่งผลให้คนชนชั้นกลางกรุงเทพจำนวนมากได้เข้าร่วมการชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ เรียกร้องให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังเห็นได้จาก ผลสำรวจของ เอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เรื่อง “ความนิยมของประชาชนต่อภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีภายหลังการขายหุ้นชินคอร์ปมูลค่า 73,000 ล้านบาท” ที่สำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไปในเขตกทม. 1,168 ตัวอย่าง ระหว่างวันที่ 25-26 ม.ค. 2549 จากผลสำรวจพบว่าร้อยละ 38.7 ระบุว่า การขายหุ้นชินคอร์ป ให้กลุ่มนักลงทุนต่างชาติ เป็นทั้งเรื่องของธุรกิจภายในครอบครัวของนายกรัฐมนตรี และเรื่องที่กระทบต่อ

¹⁷ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๔๙ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙.

¹⁸ “คณาจารย์นิติศาสตร์ 50 คน 14 มหาวิทยาลัย จี้ 8 ตุลาการศาล รธน.พิจารณาตัวเอง” มติชนรายวัน 23 กุมภาพันธ์ 2549, หน้า 2.

ผลประโยชน์ของประเทศ ขณะที่ร้อยละ 29.4 ระบุว่า เป็นเรื่องธุรกิจภายในครอบครัว
อีกร้อยละ 23.7 ระบุเป็นเรื่องที่กระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และร้อยละ 8.2
ไม่มีความเห็น และมีผลสำรวจที่น่าสนใจอีกหนึ่งผลสำรวจคือ ร้อยละ 73.8 ไม่ทราบมา
ก่อนว่า การขายหุ้นของชินฯ ไม่มีการเสียภาษี และ ร้อยละ 66.3 เชื่อว่าเป็นการวางแผน
ไว้วางหน้าด้วยการแก้ไข พ.ร.บ. การประกอบกิจการโทรคมนาคม¹⁹ และเหตุการณ์
ดังกล่าวกล่าวมาได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองที่ขยายวงจากการเมืองในระบบ
สู่การเมืองนอกระบบ (การเมืองบนท้องถนน) มากยิ่งขึ้น

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎร

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะตัวแสดง
ทางการเมืองที่สำคัญได้ประกาศยุบสภาเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2549 ก่อนวันนัดชุมนุมใหญ่
ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เพื่อลดกระแสทางการเมือง ซึ่งการ
ตัดสินใจยุบสภาของ พ.ต.ท.ทักษิณ ครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากการปรึกษาหารือกับ
พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์²⁰ โดยได้ให้เหตุผลของการยุบสภา
ผู้แทนราษฎรครั้งนี้ว่า จากเหตุการณ์การชุมนุมสาธารณะที่ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง
จนอาจเกิดการจลาจลที่นำไปสู่การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินได้ ซึ่งความขัดแย้งครั้งนี้
แม้จะมีการขอเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติในที่ประชุมรัฐสภาแล้ว ก็ยัง
ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือ ดังนั้นทางออกตามระบอบประชาธิปไตยที่เคยปฏิบัติกันมา
ในนานาประเทศคือ การคืนอำนาจตัดสินใจทางการเมืองสู่ประชาชน ด้วยการยุบสภา
ผู้แทนราษฎรและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่ โดยกำหนดให้
มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 2 เมษายน
พ.ศ. 2549²¹

เมื่อพิจารณาจากบริบทรอบข้างทำให้เข้าใจการตัดสินใจยุบสภาของ
พ.ต.ท.ทักษิณ ครั้งนี้ได้ว่า การยุบสภานำไปสู่การเลือกตั้งครั้งใหม่ที่พรรคไทยรักไทย
จะชนะการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นจะเป็นการตอกย้ำถึง

¹⁹ โพลชี้ทักษิณเสื่อมมนต์ขลังวางแผนแก้กม.ขายหุ้นชินฯ" ผู้จัดการรายวัน 28 มกราคม 2549, หน้า 12, 11.

²⁰ "อ้าวเหตุหัวจลาจลยุบสภา" มติชนรายวัน 25 กุมภาพันธ์ 2549, หน้า 1, 13, 14, 16.

²¹ พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2549 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549.

ความชอบธรรมต่อการขึ้นสู่อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และจะเป็นการพิสูจน์ว่าการชุมนุมของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก ก็เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยในสังคมเท่านั้น

นอกจากนี้การกำหนดวันเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน 2549 ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก เพราะหลังจากการเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญ 2540 ได้กำหนดให้ การกำหนดวันเลือกตั้งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่การกำหนดวันเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 กลับถูกกำหนดโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งเป็น ตัวแทนของฝ่ายการเมือง²²

กลุ่มพันธมิตรกับกระแสตอบโต้การยุบสภาผู้แทนราษฎร

จากเหตุการณ์การตัดสินใจยุบสภาฯ ของ พ.ต.ท.ทักษิณดังกล่าว กลุ่มพันธมิตร ตัดสินใจจะไม่ยุติการชุมนุม เพราะเห็นว่าการเลือกตั้งครั้งใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้เป็นเพียง การฟอกตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ จึงได้จัดการชุมนุมคัดค้านการยุบสภาและการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 อย่างต่อเนื่อง และได้เสนอยุทธวิธีการถวายนินทาพระราชมารดา เพื่อขออนายกพรราชทานตามมาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญ²³ เป็นแนวทางใหม่ที่ต่อยอด จากกระแสพระราชมารดาที่ถูกนำเสนอขึ้นมาโดยนายประมวล รุจนเสรี และนายเสนาะ เทียนทอง ขณะนั้น²⁴ ซึ่งแนวทางนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการและ พรพประชาชนิปัตย์²⁵ และเสนอให้มีการ “vote no” หรือการกากบาทในช่อง “ไม่ประสงค์ ลงคะแนน” ในวันเลือกตั้ง

²² คณิต ณ นคร. 2549. “ความรับผิดชอบในการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549.” มติชนรายวัน 2 เมษายน 2549, หน้า 5.

²³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 7 บัญญัติว่า “ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

²⁴ นายประมวล รุจนเสรี ได้ออกหนังสือ “พระราชมารดา” ที่ขายดีเป็นอย่างมาก จนต้องตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง ในช่วงเวลานั้น

²⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2549. “การเลือกใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา.” ผู้จัดการรายวัน, 27 กุมภาพันธ์ 2549, หน้า 8. ; “สุรพล นิตไกรพจน์” และ “ขออนายกพรราชทาน,” มติชนรายวัน, 4 มีนาคม 2549, หน้า 11. และ “ปชป.หนุนนายกพรราชทาน,” ผู้จัดการรายวัน 25 มีนาคม 2549, หน้า 1, 3.

พรรคการเมืองฝ่ายค้านกับการคัดค้านการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549

ขณะที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในสภาอยู่ทั้งหมด 3 พรรคการเมือง ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ได้ประชุมหารือร่วมกันปฏิเสธการส่งผู้สมัครลงเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน 2549 เพราะเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ที่ไม่ง้อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน เป็นเพียงฉากบังหน้าของระบอบเผด็จการ²⁶ กล่าวคือ พรรคร่วมฝ่ายค้านเห็นตรงกันว่า การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นเป็นเพียงความพยายามจะสร้างความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจของ พ.ต.ท.ทักษิณ เท่านั้น ดังนั้นจึงรณรงค์สนับสนุนให้ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับ พ.ต.ท.ทักษิณ กากบาทในช่อง “ไม่ประสงค์ลงคะแนน” ในวันเลือกตั้งเช่นเดียวกับกลุ่มพันธมิตรฯ

อันเนื่องจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านในสภาปฏิเสธการส่งผู้สมัครลงเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตหลายพื้นที่ไม่สามารถจะมีผู้สมัครที่ชนะการเลือกตั้งเกินร้อยละ 20 ของประชาชนที่มาใช้สิทธิในพื้นที่ตามที่กฎหมายกำหนด²⁷ ก่อให้เกิดภาวะสุญญากาศทางการเมืองเกิดขึ้น กล่าวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถจะหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ครบจำนวน 500 คน เพื่อจะเปิดสมัยประชุมสภาตามที่รัฐธรรมนูญ กำหนดได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งกับการเดินทางจัดการเลือกตั้งต่อไป

คณะกรรมการการเลือกตั้งหลังจากให้คำปรึกษาแก่นายกรัฐมนตรีเรื่องวันเลือกตั้งแล้ว นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ก็ประกาศพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2549 ซึ่งกำหนดวันเลือกตั้งไว้เป็นวันที่ 2 เมษายน 2549 เมื่อประกาศออกมาเป็นกฎหมายแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจำเป็นต้องดำเนินการจัดการเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ดังที่ พล.ต.อ.วาสนา เพิ่มลาภ ประธานกกต. กล่าวว่า

²⁶ “ฝ่ายค้านยื่นมติบอยคอตเลือกตั้งกกต.เคลียร์พื้นที่สมัครระบบเขต,” มติชนรายวัน 4 มีนาคม 2549, หน้า 1, 14.

²⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 มาตรา ๗๔ ในเขตเลือกตั้งใด ถ้าในวันเลือกตั้งมีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบ แบ่งเขตเลือกตั้งคนเดียวและผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นได้คะแนนเสียงตั้งแต่ร้อยละยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้นั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ในกรณีที่เหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียวตามวาระหนึ่งและได้คะแนนเสียง น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้น

“ผมไม่อยากจะพูดเรื่องนี้อีกแล้ว กกต.ต้องทำตามกฎหมาย อยู่เหนือกฎหมายไม่ได้ เมื่อมีกฎหมายเลือกตั้งออกมา กกต.ก็ต้องทำตาม...”²⁸ ทำให้แม้ว่าการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 ไม่สามารถหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ครบจำนวน 500 คนเพื่อเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจำเป็นต้องแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดการเลือกตั้งใหม่ ในวันที่ 23 เมษายน 2549 และพยายามจะจัดการเลือกตั้งรอบที่ 3 ในวันที่ 29 เมษายน 2549

ทั้งนี้ก่อนหน้าจะเกิดสภาวะสุญญากาศทางการเมืองข้างต้น คณะกรรมการการเลือกตั้งก็เป็นกังวลเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผลของการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นเช่นกัน จึงได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยใน 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก เขตเลือกตั้งที่ 3 จังหวัดสมุทรสาคร มีผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงรายเดียว และเป็นผู้ถูกตัดสิทธิเลือกตั้งทำให้เขตเลือกตั้งดังกล่าวไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งเหลืออยู่ ดังนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งจะจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน 2549 โดยไม่มีการเปิดรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

ประเด็นที่สอง กกต.คาดการณ์ว่า กรณีเขตเลือกตั้งใดที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียวได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 20 ซึ่งจะทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบจำนวน 500 คนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 98 และทำให้ไม่สามารถเรียกประชุมสภาได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 159 จะถือได้หรือไม่ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งแล้วเสร็จหรือยัง

และประเด็นสุดท้าย กรณีการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ คาดหมายได้ว่า เมื่อเลือกตั้งเสร็จแล้วจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไม่ครบจำนวน 100 คนอย่างแน่นอน กรณีนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเปิดรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อใหม่ที่ยังขาดอยู่ได้หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในคำวินิจฉัยที่ 6/2549 เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2549 โดยไม่รับคำร้องทั้ง 3 ประเด็น เนื่องจาก ประเด็นแรก ยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่สอง มีลักษณะเป็นการหาข้อโดยไม่เป็นประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

²⁸ “ความรับผิดชอบในการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549,” มติชนรายวัน 2 เมษายน 2549, หน้า 5.

และประเด็นสุดท้าย เป็นเพียงการคาดการณ์ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีลักษณะเป็นการหวั่นหรือโดยยังไม่ได้มีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจริงแต่อย่างไร

ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญข้างต้นแสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญ ช่วงเวลาดังกล่าวเลือกจะวินิจฉัยไปตามผลที่สืบเนื่องมาจากการเลือกเส้นทางที่จะกำหนดทางเลือกต่อไปในอนาคต (path dependence) ของศาลรัฐธรรมนูญใน “คดีชุกหุน” ที่เลือกจะพิทักษ์ผู้นำทางการเมืองที่มาจากเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ และตัดสินใจไม่เข้าไปตัดสินคดี/ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ไขเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น อันเป็นปัจจัยหนึ่งของการเกิดสภาวะสุญญากาศทางการเมือง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ การตัดสินใจของ พ.ต.ท.ทักษิณ ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมือง การตัดสินใจของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน การจัดการเลือกตั้งของกกต. และศาลรัฐธรรมนูญที่ยกคำร้องที่จะดำเนินการไต่สวน “คดีชุกหุนรอบสอง” และการปฏิเสธที่จะวินิจฉัยคำร้องของ กกต. เกี่ยวกับการคาดการณ์ว่าจะเกิดสุญญากาศทางการเมือง ทั้งหมดนี้เองได้มีส่วนทำให้เกิดสภาวะสุญญากาศทางการเมือง (political vacuum)

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภากับการฟ้องคดี

“การเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549”

หลังจากผ่านการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 พลเอก สายหยุด เกิดผล รองประธานมูลนิธิองค์การกลางเพื่อประชาธิปไตย และนายบรรเจิด สิงคะเนติ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะมีหนังสือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 โดยไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาส่งเรื่องฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป อันเนื่องจากประชาชนไม่มีสิทธิยื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง จำเป็นต้องกระทำผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

หลังจากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้รับเรื่องร้องเรียนจากมูลนิธิองค์การกลางเพื่อประชาธิปไตย และนายบรรเจิด สิงคะเนติ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะแล้ว จึงได้รวบรวมหลักฐานและยื่นคำร้อง

ต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2549 ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 โดยไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการแรก คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเลือกตั้งที่ไม่เหมาะสมและไม่เที่ยงธรรม กล่าวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งหลังจากประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร 35 วัน ซึ่งน้อยเกินกว่าที่พรรคการเมืองอื่นจะเตรียมตัวได้ และไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่คาดหวังให้มีระยะเวลาที่เพียงพอสำหรับการจัดการเลือกตั้ง

ประการที่สอง คณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดคูหาลงคะแนนให้ผู้เลือกตั้งหันหน้าเข้าคูหาลงคะแนน และหันหลังให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและประชาชนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งคนอื่น ๆ รวมทั้งบุคคลภายนอกที่มาสังเกตการณ์เลือกตั้งหน้าหน่วย ทำให้บุคคลอื่นสามารถล่วงรู้ถึงการลงคะแนนเสียงของผู้มาเลือกตั้ง จึงถือได้ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่เป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยลับตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ประการที่สาม จากการสอบสวนของคณะอนุกรรมการการสอบสวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งขึ้น ปรากฏว่าพรรคไทยรักไทยได้ว่าจ้างให้ผู้สมัครจากพรรคการเมืองขนาดเล็กหลายพรรคส่งผู้สมัครเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งตามที่พรรคไทยรักไทยกำหนด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมาย²⁹ ที่กำหนดให้พรรคการเมืองจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ

และประการสุดท้าย การพิจารณาให้ความเห็นชอบการกำหนดวันเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน 2549 กับการพิจารณารับรองผลการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้มีการประชุมปรึกษาหารือโดยมีกรรมการการเลือกตั้งครบถ้วนตามจำนวนที่มีอยู่ และการพิจารณารับรองผลการเลือกตั้งก็ไม่ได้ดำเนินการโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมดโดยมติเอกฉันท์ จึงถือว่าการกระทำทั้งหลายที่กล่าวมาของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย³⁰

²⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2540 มาตรา 108

³⁰ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549, วันที่ 8 พฤษภาคม 2549, หน้า 1-5.

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อวิกฤตการณ์ ทางการเมือง

จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ขยายตัวและมีแนวโน้มจะเกิดความรู้สึกรุนแรงขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงห่วงใยต่อสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว จึงได้มีกระแสพระราชดำรัสแก่ตุลาการศาลปกครองสูงสุด และผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรมที่เข้าเฝ้าในวันเดียวกัน เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2549 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อ. หัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เกี่ยวกับวิกฤตความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้นว่า พระองค์ทรงไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของหลายกลุ่มในสังคมที่พยายามจะให้ถวายคืนพระราชอำนาจแก่พระองค์ เพราะเห็นว่ามันไม่ใช่วิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจ และการเลือกตั้งโดยพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวไม่ถือว่าเป็นการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย จึงเรียกร้องให้ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ร่วมกันใช้อำนาจที่มีอยู่แก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง³¹

“...ไม่ได้บอกว่ารัฐบาลไม่ดี แต่ว่าเท่าที่ฟังดู มันเป็นไปได้ ไม่ได้ คือการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย เลือกตั้งพรรคเดียว คนเดียว ไม่ใช่ทั่วไป แต่ว่าในแง่หนึ่งมีคนที่มีคนเลือกตั้งคนเดียว มันเป็นไปได้ ไม่ ไม่ใช่เรื่องของประชาธิปไตย... จะเห็นขอให้ท่านไปศึกษาว่าเกี่ยวข้องหรือไม่ แต่ถ้าท่านไม่เกี่ยวข้อง ท่านลาออกดีกว่า ท่านเป็นผู้ได้รับหน้าที่ ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ เป็นผู้ที่ต้องทำให้บ้านเมืองดำเนินได้...ที่จะทำให้บ้านเมืองมีชื่อมีแปะ ขอฝากไว้ เราจะขอบใจมาก เตียวมันยุ่ง เพราะไม่มีสภาผู้แทนฯ ก็ไม่สามารถมีการปกครองแบบประชาธิปไตยได้...”³²

³¹ พิจารณาพระราชดำรัส ฉบับเต็มเพิ่มเติมได้ที่ เครือข่ายกาญจนาภิเษก. 2549. “พระราชดำรัส”. เครือข่ายกาญจนาภิเษก. วันที่ 25 เมษายน. เข้าถึงได้จาก: <http://www.kanchanapisek.or.th/speeches/2006/0425-01.th.html>. (14 กุมภาพันธ์ 2555). ; เครือข่ายกาญจนาภิเษก. 2549. “พระราชดำรัส”. เครือข่ายกาญจนาภิเษก. วันที่ 25 เมษายน เข้าถึงได้จาก: <http://www.kanchanapisek.or.th/speeches/2006/0425-02.th.html>. (14 กุมภาพันธ์ 2555). และ “ในหลวงรับสั่งวิกฤตที่สุดในโลก ให้ศาลเป็นหลัง,” มติชนรายวัน, 26 เมษายน 2549, หน้า 1,15.

³² เครือข่ายกาญจนาภิเษก. 2549. “พระราชดำรัส”. เครือข่ายกาญจนาภิเษก. วันที่ 25 เมษายน. เข้าถึงได้จาก: <http://www.kanchanapisek.or.th/speeches/2006/0425-01.th.html>. (14 กุมภาพันธ์ 2555). และ “ในหลวงรับสั่งวิกฤตที่สุดในโลก ให้ศาลเป็นหลัง,” มติชนรายวัน, 26 เมษายน 2549, หน้า 1,15. (เน้นโดยผู้วิจัย)

เมื่อพิจารณาถึงพระราชดำรัสดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้ากับพระราชกรณียกิจของพระองค์หลังขึ้นดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ของไทย จะเห็นได้ว่าพระราชดำรัสแนะนำการแก้ไขวิกฤตการณ์ดังกล่าวไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใด เป็นสิ่งที่ปฏิบัติมาโดยตลอดรัชสมัยของพระองค์ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองราชย์ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ของไทยต่อเนื่องยาวนานกว่า 60 ปี ทรงอุทิศพระวรกายทำคุณประโยชน์แก่พสกนิกรชาวไทยมากมาย ดังเห็นได้จากการเกิดขึ้นของโครงการพระราชดำริ และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น จนทำให้สถานะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเป็นบุคคลผู้ชี้แนะและเสนอแนะทางออกของสังคมไทยตลอดมา เช่น พระราชประเพณีเกี่ยวกับการให้อวาทแก่คนไทยและสังคมไทย วันที่ 4 ธันวาคม ของทุก ๆ ปี และหลายต่อหลายครั้งทรงช่วยประชาชนชาวไทยฝ่าวิกฤตการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น การยุติความขัดแย้งทางการเมืองของเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 หรือการเสนอแนะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยามเมื่อสังคมไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ (พ.ศ. 2540)

จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีนักวิชาการบางคน เช่น นายธีรยุทธ บุญมี ได้เชื่อมโยงพระราชดำรัสดังกล่าวเข้ากับการทำงานขององค์กรตุลาการ โดยเสนอแนวทางสนับสนุนให้องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขวิกฤตทางการเมืองครั้งนี้³³ และนายปิยะบุตร แสงกนกกุล ได้ตั้งข้อสังเกตเชื่อมโยงกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ กับการทำงานของฝ่ายตุลาการของไทยอันได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ฝ่ายตุลาการไทยได้ร่วมกันเร่งพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น เพื่อให้สถาบันตุลาการช่วยแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นให้กลับคืนสู่ความสงบสุขอีกครั้งหนึ่ง³⁴

³³ ธีรยุทธ บุญมี, "พิพากษาหาความยุติธรรมให้ประเทศ เพิ่มคุณภาพการเมืองไทย ก้าวสู่การปฏิรูปการเมือง ๒" นำเสนอในงานสัมมนาพิเศษเรื่อง "วิกฤตประเทศไทย ยุคทุนนิยมไล่ล่า" ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปีของหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ที่โรงแรมแกรนด์ ไฮแอท เอราวัณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๙. พิจารณาเพิ่มเติมได้ที่ "ธีรยุทธ บุญมี ชู "ตุลาการภิวัตน์" แก้วิกฤต-ปฏิรูปการเมือง," มติชนรายวัน 1 มิถุนายน 2549, หน้า 2.5.

³⁴ ปิยะบุตร แสงกนกกุล. 2552. ในพระปรมาภิไธยประชาธิปไตย และตุลาการ. กรุงเทพฯ: โอเพนบุ๊คส์, หน้า 12-75.

ฝ่ายตุลาการกับการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง

หลังพระราชดำรัส 25 เมษายน 2549 ได้มีการประชุมกันของประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด และประธานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อ 28 เมษายน 2549 เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาทางการเมืองตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสรุปผลการประชุมได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก แต่ละศาลจะเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีตามเขตอำนาจของแต่ละศาลให้เสร็จโดยเร็ว ทนต่อความจำเป็นของความเร่งด่วนของแต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ประการที่สอง การพิจารณาคดีความในแต่ละศาลที่จะต้องให้ใช้และตีความกฎหมายบทเดียวกันนั้นต้องระมัดระวังให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความขัดแย้งและสับสนของประชาชน

และประการสุดท้าย การดำเนินการของแต่ละศาลจะต้องยึดถือความเป็นอิสระของศาลตามเขตอำนาจของแต่ละศาล ที่จะต้องดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม³⁵

ต่อมาศาลฎีกา ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญจึงได้กลับไปเร่งการวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งสามารถลำดับเหตุการณ์การวินิจฉัยคดีที่สำคัญต่อการแก้ไขวิกฤตทางการเมืองครั้งนี้ได้ดังนี้ เริ่มจากศาลปกครองวินิจฉัยรับการเลือกตั้งซ่อมครั้งที่ 3 (วันที่ 29 เมษายน 2549) ไว้ชั่วคราวเพราะได้มีคำร้องมีหลักฐานที่พอจะเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 อาจจะเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะมีผลกระทบถึงการเลือกตั้งวันที่ 29 เมษายน 2549 ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญจึงได้วินิจฉัยให้การเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ขึ้นอีกครั้ง และสุดท้ายเพื่อจะให้การเลือกตั้งใหม่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดเดิมที่จัดการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ควรจะลาออกจากตำแหน่ง ดังนั้นศาลอาญา (สังกัดศาลยุติธรรม) จึงพิพากษาให้คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดเดิมต้องโทษจำคุกและพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้เกิดการคัดสรรคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดใหม่ที่บริสุทธิ์ยุติธรรมขึ้น โดยการกระทำของฝ่ายตุลาการทั้งหมดนี้ได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปด้วย

³⁵ "เปิดคำสั่ง'ศาลปกครองกลาง'รับไว้ชั่วคราว'เลือกตั้ง29เม.ย.'" มติชนรายวัน 29 เมษายน 2549, หน้า 1, 2.

ศาลปกครอง ก้าวแรกของการแก้ไขวิกฤตด้วยกระบวนการยุติธรรม

หลังจากการเลือกตั้งเมื่อ 2 เมษายน 2549 ประชาชนหลายกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเลือกตั้งดังกล่าวได้ส่งคำร้องต่อศาลปกครอง เพื่อฟ้องร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ว่า กกต. ได้จัดการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 ให้เป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะการจัดหาเลือกตั้งของ กกต. มีลักษณะที่ผู้อื่นสามารถล่วงรู้ถึงการใช้สิทธิของผู้เลือกตั้งได้ และศาลปกครองได้พิจารณาวินิจฉัยเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2549 เห็นว่าคำฟ้องดังกล่าวมีเหตุผลพอที่จะเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 อาจจะเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะมีผลกระทบถึงการเลือกตั้งวันที่ 29 เมษายน 2549 จึงสั่งให้ระงับการเลือกตั้งวันที่ 29 เมษายน 2549 ไว้เป็นการชั่วคราว³⁶

ศาลรัฐธรรมนูญ ก้าวที่สองของการแก้ไขวิกฤตด้วยกระบวนการยุติธรรม

เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2549 ศาลรัฐธรรมนูญได้แถลงผลวินิจฉัยคดี 2 เมษายน 2549 ว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ด้วยคะแนน 8 ต่อ 6 เสียง ส่งผลให้การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2549 ถูกเพิกถอน เพราะการกำหนดวันเลือกตั้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดได้ก่อให้เกิดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมและไม่ได้มาซึ่งผู้แทนปวงชนตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และการจัดหาเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการจัดหาที่คนอื่นสามารถมองเห็นได้ จึงทำให้การลงคะแนนเลือกตั้งไม่เป็นการลงคะแนนโดยลับ³⁷

นอกจากนี้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549 ยังได้กำหนดวิธีการหาวันเลือกตั้งครั้งต่อไปไว้ด้วย เพื่อไม่ให้คำวินิจฉัยนี้กลายเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งและข้อถกเถียงในสังคมขึ้นอีก กล่าวคือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องมีการตราพระราชกฤษฎีกาที่กำหนดวันการเลือกตั้งขึ้นหลังจากมีการประกาศยุบสภาฯ แต่ผลจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

³⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 1, 2.

³⁷ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549, วันที่ 8 พฤษภาคม 2549. ทั้งนี้สามารถพิจารณาเหตุผลของศาลรัฐธรรมนูญและอ่านคำวินิจฉัยฉบับเต็มเพิ่มเติมได้ที่ ศาลรัฐธรรมนูญ. 2549. "คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549". ศาลรัฐธรรมนูญ. วันที่ 8 พฤษภาคม 2549. เข้าถึงได้จาก: http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=142&Itemid=210&lang=th (17 เมษายน 2555)

ได้ทำให้ข้อความที่กำหนดวันเลือกตั้งที่เขียนไว้ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวไม่เป็นผล
ในทางปฏิบัติไปด้วย และเพื่อจะจัดให้มีการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่ให้เกิดการถกเถียง
เกี่ยวกับการกำหนดวันเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้สั่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง
กำหนดวันเลือกตั้งครั้งใหม่ภายใน 60 วัน หลังจากแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกา
ที่กำหนดวันเลือกตั้งเดิมเสร็จสิ้น

“...เพื่อให้การเลือกตั้งที่จะมีขึ้นต่อไป มีความเที่ยงธรรมและเป็นไปตาม
เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงให้องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด
วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปอันเนื่องมาจากการยุบสภาผู้แทน
ราษฎรดำเนินการให้มีพระราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปโดยกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น
การเลือกตั้งทั่วไปภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ
เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 116 วรรคสอง ต่อไป”³⁸

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเรื่องคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ข้างต้น
จะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญเมื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์สุญญากาศทางการเมืองครั้งนี้
ทำให้จำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากแนวทางที่จะพิทักษ์ผู้นำทางการเมืองที่มาจาก
การเลือกตั้ง ไปสู่การตีความกฎหมายอย่างก้าวหน้ำก้าวข้ามหลักการของการจำกัดอำนาจ
ศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง ณ ขณะนั้น ดังเห็นได้จาก เรื่องการ
วินิจฉัยคดีเกินกว่าคำร้อง โดยปกติศาลรัฐธรรมนูญจะไม่วางแนวทางการปฏิบัติลงใน
คำวินิจฉัย เช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 26/2546, วันที่ 5 มิถุนายน 2546 ที่ศาลรัฐ
ธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 มีปัญหาเกี่ยวกับ
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดเงื่อนไขหรือแนวทาง
ปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องว่า ถ้าเกิดกรณีที่ภรรยาไม่ต้องการใช้ชื่อของสามีเป็น
ชื่อสกุลของตน จะให้ใช้ชื่อสกุลเดิมของตนหรือให้ใช้ชื่อสกุลใคร หรือกรณีบุตรหรือ
ธิดาที่เกิดมาจากสามีและภรรยาคนละชื่อสกุลจะให้บุตรหรือธิดาดังกล่าวใช้ชื่อสกุล
ของบิดาหรือมารดา³⁹ เนื่องจากการวินิจฉัยเกินคำร้องเป็นสิ่งที่พึงระวัง อาจจะทำให้
ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นองค์กรที่กำหนดการกระทำขององค์กรอื่น ๆ เช่น

³⁸ เพิ่งอ้าง, หน้า 53.

³⁹ พิจารณาเพิ่มเติมได้ที่ พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์. 2551. “การพัฒนาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทย.”
วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 10 เล่มที่ 28 (มกราคม - เมษายน พ.ศ. 2551), หน้า 52-55.

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยกฎหมายฉบับหนึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แล้วเสนอต่อรัฐสภาหรือรัฐบาลให้แก้ไขกฎหมายดังกล่าวให้ออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งแทน จะกลายเป็นว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ทำหน้าที่ออกกฎหมายนั้นด้วยตนเอง เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ แต่คำวินิจฉัยคดีนี้ของศาลรัฐธรรมนูญกลับวางกรอบเกี่ยวกับการกำหนดวันเลือกตั้งไว้โดยผู้ร้องไม่ได้ร้องขอให้วินิจฉัย⁴⁰

ศาลอาญา ก้าวที่สามของการแก้ไขวิกฤตด้วยกระบวนการยุติธรรม

หลังจากการประกาศให้การเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ได้ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองสงบลง หลายฝ่ายยังเห็นว่าถ้าเลือกตั้งใหม่ภายใต้คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดเดิมซึ่งเคยจัดการเลือกตั้งอย่างไม่บริสุทธิ์ ยุติธรรมมาแล้ว การเลือกตั้งครั้งใหม่ก็จะเป็นไปตามเจตนารมณ์ตามระบอบประชาธิปไตยเหมือนเดิม ดังนั้นเพื่อให้การเลือกตั้งครั้งใหม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ศาลต่าง ๆ จึงออกมาเรียกร้องให้คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดเดิมลาออก อันนำไปสู่การสรรหาคณะกรรมการเลือกตั้งชุดใหม่ที่จะจัดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรมต่อไป⁴¹

หลังจากการกดดันของประธานสามศาลได้ทำให้พล.อ.จารุภัทร เรืองสุวรรณ หนึ่งในคณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสินใจลาออกจากตำแหน่ง ขณะที่คณะกรรมการการเลือกตั้งอีก 3 คนยังคงดำรงตำแหน่งต่อไป ด้วยเหตุนี้เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2549 ศาลอาญาจำต้องพิพากษาให้จำคุก 3 กรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้แก่ พล.ต.อ.วาสนา เพิ่มลาภ นายปริญญา นาคฉัตริย์ และนายวีระชัย แนวนบุญเนียร คนละ 4 ปี โดยไม่รอลงอาญา พร้อมกับสั่งเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งคนละ 10 ปี ในคดีที่นายถาวร เสนเนียม รองเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ฟ้องกกต.ทั้งสามคนว่าได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่จัดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม⁴² โดยศาลสั่งจำคุก กกต. ทั้ง 3 คน เพื่อที่จะให้ กกต. เดิมทั้งชุดพ้น

⁴⁰ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549, วันที่ 8 พฤษภาคม 2549, หน้า 53.

⁴¹ "ภารกิจขั้นที่สองของ 3 ประมุขศาลจัดการเลือกตั้งอย่างสุจริตเที่ยงธรรม," มติชนรายวัน 10 พฤษภาคม 2549, หน้า 2. และ "ศาลฎีกาจับผู้ตกวันเลือกตั้งหวั่นปัญหาลมพรดฝ่ายค้านยัน'บอยคอต'," มติชนรายวัน 12 พฤษภาคม 2549, หน้า 1, 13.

⁴² "โทษ4ปี-พ้นสภาพทันที3กกต.นอนคุก," มติชนรายวัน 26 กรกฎาคม 2549, หน้า 1, 14, 15.

จากตำแหน่งด้วยต้องโทษจำคุก⁴³ ก่อนจะให้ประกันตัวในอีก 3 วันต่อมาโดยมีเงื่อนไข ต้องไม่ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นอีก⁴⁴ ซึ่งการตัดสินดังกล่าวนำไปสู่ช่องทางที่ศาลฎีกาสามารถจะสรรหา กต. ชุดใหม่ได้ อันเป็นทางออกแห่งวิกฤตที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะจัดการเลือกตั้งครั้งใหม่ในวันที่ 15 ตุลาคม 2549 อย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม แต่การเมืองไทยได้เกิดการรัฐประหารขึ้นก่อนเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549

กระแสสนับสนุนฝ่ายตุลาการต่อการแก้ไขวิกฤต

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมองตุลาการ/ผู้พิพากษาเป็นอำนาจที่มีความบริสุทธิ์ และคนไทยจะเลือกใช้อำนาจดังกล่าวเพื่อต่อรองกับผู้มีอำนาจหรือมีอิทธิพลมากจนเกินไป⁴⁵ เพื่อให้อำนาจของตุลาการ/ผู้พิพากษาช่วยคลี่คลายความขัดแย้งในสังคม⁴⁶ รวมถึงวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ก็เช่นกัน นักวิชาการและกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ออกมาสนับสนุนให้ฝ่ายตุลาการเข้ามาแก้ไขความขัดแย้งครั้งนี้ตามกระแสพระราชดำริส เพราะเห็นว่าการไต่สวนตรวจสอบอำนาจรัฐภายใต้ระบอบทักษิณล้วนอ่อนแอ ไม่สามารถจะดำเนินการอะไรให้เป็นผลในทางปฏิบัติได้ และการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการก็เป็นหนึ่งในวิถีทางตามระบอบประชาธิปไตยต่อการแก้ไขความขัดแย้ง ทั้งยังเชื่อว่าการเข้า

⁴³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 137 บัญญัติว่า "กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ...

(๔) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๖ หรือมาตรา ๑๐๙ (๑) (๒) (๔) (๕) (๖) (๗) (๑๓) หรือ (๑๔)..."

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา ๑๐๖ บัญญัติว่า "บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

(๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๓) ต้องคุมขังโดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง" (เน้นโดยผู้วิจัย)

⁴⁴ "3เสือพันดุก-ได้ประกันศาลวางกฎเข้ม," มติชนรายวัน 29 กรกฎาคม 2549, หน้า 1, 14.

⁴⁵ โยชิฟุมิ ทามาเดะ อธิบายเกี่ยวกับ อิทธิพล และอำนาจ ในระบบการเมืองไทยว่า อำนาจคือ อำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือประเพณี และอิทธิคือ อำนาจที่ไม่มีกฎหมายหรือประเพณีรองรับ พิจารณาเพิ่มเติมได้ที่ Yoshifumi Tamada. 1991. "Itthiphom and Amnat : An Informal Aspect of Thai Politics." *Southeast Asian Studies*, Kyoto University. Vol. 28, No. 4, March 1991, pp 455-456.

⁴⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2538. รัฐธรรมนูญฉบับพัฒนาธรรมไทย. ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ : ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก. 163-168. กรุงเทพฯ: มติชน.

มาใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการครั้งนี้จะนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง⁴⁷ ด้วยเหตุนี้ทำให้ไม่มีกระแสต่อต้านการแก้ไขวิกฤตทางการเมืองด้วยกระบวนการยุติธรรมมากนัก

จากแนวคิดและผลของ “คดีชุกหั่น”

สู่ คดี “การเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549”

การพิจารณาวินิจฉัยคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ของศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เกิดขึ้นโดยแยกขาดจากบริบทหรือตีความตามตัวบทกฎหมายโดยไม่พิจารณาจากสถานการณ์ทางการเมือง แต่หลายครั้งการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นภายใต้บริบททางสังคมการเมืองเฉพาะนั้น ๆ ซึ่งการพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินเกี่ยวกับการสั่งให้การเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ อันผลให้เป็นโมฆะนั้น เพื่อจะเข้าใจคำวินิจฉัยนี้อย่างรอบด้านเราต้องพิจารณาจากบริบทหลังคมการเมืองที่ยาวนาน เพราะคำวินิจฉัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตุลาการต่อความพยายามจะแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองของช่วงเวลาดังกล่าว

จากคำวินิจฉัย “คดีชุกหั่น” ส่งผลให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีโอกาสได้บริหารประเทศต่อไป และพ.ต.ท.ทักษิณ ได้เลือกแนวทางการบริหารที่มีลักษณะของเผด็จการที่มาจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ทั้งการใช้อำนาจที่เด็ดขาดต่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มทุนที่ให้การสนับสนุนพรรคไทยรักไทย และพรรคไทยรักไทยสามารถครองอำนาจการเมืองแบบรัฐสภาด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก จนยากที่จะเกิดการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารตามกลไกที่สร้างขึ้นไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งหมดนี้ทำให้ประชาชนที่เห็นต่างกับการบริหารของ พ.ต.ท.ทักษิณ จึงได้รวมตัวกันชุมนุมทางการเมืองบนท้องถนนและสถานที่ราชการต่าง ๆ และการชุมนุมได้ขยายกลุ่มให้ใหญ่โตขึ้นจนกลายเป็น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่เป็นแนวร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลายที่ต้องการให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะหมดความชอบธรรมทางการเมือง

⁴⁷ “ธีรยุทธ บุญมี ชู ‘ตุลาการภิวัตน์’ แก้วิกฤต-ปฏิรูปการเมือง,” มติชนรายวัน, 1 มิถุนายน 2549, หน้า 2,5. ; ธีรยุทธ บุญมี, “ ‘ธีรยุทธ’ ชี้มรดกยุคทักษิณ หลังมีกกต.ใหม่-เลือกตั้ง การเมืองยัง ‘วิกฤต’,” กรุงเทพธุรกิจ, 3 สิงหาคม 2549, หน้า 2. และ “อัยการไฟเขียวพันธมิตรขึ้นเวทีปราศรัยไม่ผิด พันธมิตรชูชูพันธมิตรกิจต้านระบอบทักษิณ,” มติชนรายวัน 9 พฤษภาคม 2549, หน้า 15, 18.

ความขัดแย้งเริ่มขยายตัวมากขึ้นจากการที่ครอบครัวชินวัตรได้ขายหุ้นชินคอร์ปให้แก่บริษัทเทมาเส็ก ได้สร้างความสงสัยว่าเป็นการทุจริตเชิงนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ และเพื่อความกระฉับกระชวยต่อข้อสงสัยดังกล่าว กลุ่ม 27 ส.ว. จึงได้รวบรวมหลักฐานและยื่นเรื่องต่อประธานวุฒิสภาเพื่อยื่นเรื่องฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการไต่สวนเกี่ยวกับการขายหุ้นดังกล่าว แต่ ณ ช่วงเวลานั้นศาลรัฐธรรมนูญยังคงเดินตามบทบาทของตนจากคำวินิจฉัยที่เคยวินิจฉัยไว้ใน “คดีชุกหุ้น” ที่จะปกป้องผู้นำทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง และศาลรัฐธรรมนูญยังได้มอบบทบาทของตนแยกขาดจากการแก้ไขวิกฤตทางการเมืองข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ไม่มีความผิดเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ และปฏิเสธจะทำการไต่สวนเรื่องดังกล่าวด้วยตนเอง (ทั้ง ๆ ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจดังกล่าวอยู่) เหตุการณ์ดังกล่าวยิ่งทำให้เห็นว่ากลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญไม่สามารถใช้ได้กับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ประชาชนจำนวนมากจึงได้เข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรฯ และความขัดแย้งจึงได้ขยายตัวมากยิ่งขึ้น

ต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณ ตัดสินใจแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวด้วยการยุบสภาฯ และกำหนดให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน 2549 เพื่อที่จะใช้ผลการเลือกตั้งแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่า ตนขึ้นสู่อำนาจด้วยความชอบธรรมตามกระบวนการประชาธิปไตย ขณะที่ฝ่ายต่อต้านเป็นเพียงเสียงส่วนน้อยของสังคม การตัดสินใจดังกล่าวกลับยิ่งทำให้ความขัดแย้งเริ่มมองไม่เห็นทางออกมากยิ่งขึ้น เพราะพรรคการเมืองฝ่ายค้านในสภาฯ ได้มีมติร่วมกันที่จะไม่ส่งผู้สมัครลงสมัครรับเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เพราะเห็นว่าการยุบสภาดังกล่าวเป็นเพียงการฟอกตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ และการจัดการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นไม่เป็นธรรมเพียงพอ ส่งผลให้การเลือกตั้งครั้งนั้นเสมือนมีผู้สมัครจากพรรคไทยรักไทยเพียงพรรคเดียวลงแข่งขัน และคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ตัดสินใจจัดการเลือกตั้งต่อไป

ภายหลังจากการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 เสร็จสิ้น ได้เกิดสภาวะสุญญากาศทางการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ 500 คน เพื่อเปิดประชุมสภาตามรัฐธรรมนูญขึ้นได้ เพราะติดข้อจำกัดเรื่องผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ลงสมัครแข่งขันเพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องได้รับการรับรองจากประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนร้อยละ 20 ของจำนวนประชาชนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ซึ่งในหลายเขตเลือกตั้งพรรคไทยรักไทย

ไม่สามารถจะชนะการเลือกตั้งได้ และเพื่อจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงพยายามจะจัดการเลือกตั้งซ่อมขึ้น

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองข้างต้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสแก่ตุลาการศาลปกครอง และผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ให้ผู้พิพากษาและตุลาการจากทุกศาลร่วมปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นประธานศาลยุติธรรม ประธานศาลปกครองสูงสุด และประธานศาลรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการประชุมร่วมกันอย่างปิดลับเพื่อหาทางแก้ไขวิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามอำนาจของศาลต่าง ๆ ที่มีอยู่ และสรุปร่วมกันว่าจะเร่งพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2549 ศาลปกครองกลางจึงได้มีคำสั่ง ให้ระงับการเลือกตั้งซ่อมรอบที่ 3 ที่จะเลือกตั้งวันที่ 29 เมษายน 2549 ไว้เป็นการชั่วคราว เพราะศาลปกครองกลางเห็นว่า การเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 นั้นอาจจะไม่ชอบด้วยกฎหมายและจะมีผลกระทบถึงการเลือกตั้งวันที่ 29 เมษายน 2549 ด้วย

ต่อมาเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2549 ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ตามคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า การเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดระยะเวลาการเลือกตั้งที่ไม่เหมาะสม และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดคูหาลงคะแนนโดยเปิดให้ผู้อื่นสามารถมองเห็นได้ จึงวินิจฉัยว่า เป็นการเลือกตั้งดังกล่าวที่ไม่เที่ยงธรรม ไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญยังได้วางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ออกพระราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปโดยกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีผลประกาศใช้ ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ได้มีระบุอยู่ในคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

หลังจากนั้นประธานสามศาลได้แก่ ประธานศาลยุติธรรม ประธานศาลปกครองสูงสุด และประธานศาลรัฐธรรมนูญได้ประชุมร่วมกันอีกสองครั้ง และได้ออกมาแสดงความคิดเห็นและกดดันให้คณะกรรมการการเลือกตั้งที่จัดการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ลาออกจากตำแหน่งเพราะเคยจัดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม ถ้าจัดการเลือกตั้งครั้งใหม่ต่อไปจะไม่ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือต่อประชาชนทั่วไป (ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายตุลาการไม่มี

บทบาทหน้าที่นี้) แต่ผลที่เกิดขึ้นคือมีการการเลือกตั้งเพียง 1 คนเท่านั้นที่ลาออก ขณะที่ 3 คนที่เหลือยังปฏิบัติหน้าที่จัดการเลือกตั้งต่อไป ทำให้ศาลอาญาจำต้องเร่งพิจารณาคดีที่มีการฟ้องร้องว่า กรรมการการเลือกตั้งทั้ง 3 คน ได้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง และศาลอาญาได้พิพากษาให้จำคุก กกต. ทั้ง 3 คน โดยไม่รอลงอาญาและไม่ให้ประกันตัว เพื่อที่จะให้ กกต. ชุดเดิมทั้งชุดพ้นจากตำแหน่ง อันนำไปสู่การเปิดโอกาสให้ศาลฎีกาทำหน้าที่สรรหา กกต. ชุดใหม่

จากความเคลื่อนไหวของฝ่ายตุลาการแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายตุลาการมองสาเหตุของวิกฤตที่เกิดขึ้นครั้งนี้ว่าเกิดจากการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จัดให้มีพรรคการเมืองพรรคใหญ่เพียงพรรคเดียวลงแข่งขันนั้นไม่ยุติธรรม ดังนั้นจึงควรจะยกเลิกการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 และจัดการเลือกตั้งครั้งใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงให้เกิดขึ้น พร้อมกับการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดใหม่ที่มีความเป็นกลางทางการเมืองเพื่อเป็นทางออกของปัญหา

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมโยงจาก “คดีชุกหุน” จะเห็นได้ว่า แนวทางที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักการและเหตุผลไว้เกี่ยวกับการวินิจฉัย “คดีชุกหุน” ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำทางการเมืองฝ่ายบริหาร ได้กลายเป็นแนวทางการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อ “คดีชุกหุนรอบสอง” ที่ศาลรัฐธรรมนูญเลือกจะวินิจฉัยเพื่อปกป้องผู้นำทางการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนจำนวนมาก แต่ด้วยบริบททางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่าง “คดีชุกหุน” และ “คดีชุกหุนรอบสอง” ทำให้ผลที่เกิดขึ้นจากคดีทั้งสองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ช่วงที่เกิด “คดีชุกหุน” พ.ต.ท.ทักษิณ อยู่ในช่วงต้นของการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยังเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีความนิยมอย่างสูงจากประชาชน (popular leadership) และไม่มีกลุ่มทางการเมืองที่ปฏิเสธการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ที่ชัดเจน ส่งผลให้คำวินิจฉัยของศาลใน “คดีชุกหุน” กลายเป็นเพียงข้อถกเถียงของนักวิชาการและประชาชนที่สนใจเท่านั้น ขณะที่การวินิจฉัย “คดีชุกหุนรอบสอง” เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมในการใช้อำนาจการบริหารประเทศที่ใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด และกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยรัฐสภาไม่สามารถใช้ได้กับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ เพราะพรรคไทยรักไทยมีตัวแทนอยู่ในสภาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ผลคำวินิจฉัยดังกล่าวแม้จะมีหลักการเหมือน “คดีชุกหุน” แต่ผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน กล่าวคือ สำหรับผลใน “คดีชุกหุนรอบสอง” ได้กลายเป็นการตอกย้ำความคิดเกี่ยวกับความไร้ความสามารถของระบอบ

การเมืองต่อการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อันนำไปสู่การขยายตัวของ การชุมนุมต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณจนกระทั่งบอบรัฐสภาในช่วงเวลานั้น รวมถึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัย ที่นำไปสู่สัญญาณการทางการเมืองในเวลาต่อมา

ต่อมาเมื่อความขัดแย้งทางการเมืองเริ่มรุนแรงมากยิ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงห่วงใยกับวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลให้พระองค์เรียกร้องให้ฝ่ายตุลาการ เข้ามามีบทบาทจัดการวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจของฝ่ายตุลาการ ซึ่งบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะส่วนหนึ่งของฝ่ายตุลาการได้เปลี่ยนแนวคำวินิจฉัยพร้อมทั้งวางหลักการที่เอื้อให้เกิดการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญได้เปลี่ยนแนวทางการวินิจฉัยจากเดิมที่เลือกจะปกป้องผู้นำทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นการพยายามแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองและวางแนวทางการเลือกตั้งที่ชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการวินิจฉัยดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นการตีความในทางก้าวหน้า (judicial activism) ในลักษณะของการก้าวข้ามหลักการจำกัดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่อนุญาตให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเกินคำร้องของผู้ร้อง แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้เขียนคำวินิจฉัยเกินคำร้องเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการกำหนดวันเลือกตั้งในอนาคต เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแนวทางการเลือกตั้งที่เป็นธรรมตามระบอบประชาธิปไตยด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะบริบททางการเมืองที่เกิดขึ้นของ “คดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549” แตกต่างจาก “คดีชุกหุน” อย่างชัดเจน และตัวแสดงทางการเมืองที่ปฏิสัมพันธ์กับการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็เปลี่ยนแปลงไปจาก “คดีชุกหุน” ด้วย

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นยังมีข้อสังเกตด้วยว่า การวินิจฉัยเกินคำร้องของผู้ร้อง (ผู้ตรวจการแผ่นดินฯ) ที่ผู้ร้องขอให้วินิจฉัยเกี่ยวกับการพิจารณาว่าการเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน 2549 ชอบหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่เกรงว่าจะเกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับพระราชกฤษฎีกาที่กำหนดวันเลือกตั้งที่ได้ประกาศไปแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้ทำการวินิจฉัยกำหนดวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวลงไว้ท้ายคำวินิจฉัยคดีด้วย ซึ่งผู้ร้องไม่ได้ขอให้วินิจฉัย ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่ากลไกในการจำกัดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ออกแบบและคาดหวังให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่วินิจฉัยคดีเกินกว่าคำร้องของผู้ร้องไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงเมื่อศาลรัฐธรรมนูญต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งนี้

สรุป

จากแนวการเลือกเส้นทางที่จะกำหนดทางเลือกต่อไปในอนาคต (path dependence) เส้นทางที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เลือกไว้จาก “คดีชุกหุ้ม” เส้นทางเดินดังกล่าวได้กลายเป็นข้อจำกัดสำหรับการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญใน “คดีชุกหุ้มรอบสอง” ที่ศาลรัฐธรรมนูญยังคงมีการจัดวางที่ทางของตนที่จะปกป้องผู้นำทางการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง และนี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ ความขัดแย้งทางการเมืองขยายตัวจากการเมืองภายในระบบไปสู่การเมืองนอกระบบ (การเมืองบนท้องถนน) มากยิ่งขึ้น เพราะศาลรัฐธรรมนูญเป็นปัจจัยหนึ่งที่ปิดช่องในการ ตรวจสอบผู้นำทางการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง ซึ่งกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ ช่วงเวลานั้นก็เหลือน้อยอยู่แล้ว เพราะพรรคไทยรักไทยอันเป็นพรรคฝ่ายรัฐบาลได้ครอง เสียงข้างมากในสภา จนกลไกของรัฐสภายากจะตรวจสอบการกระทำของรัฐบาลได้

หลังจากความขัดแย้งทางการเมืองที่ขยายใหญ่จากการที่สถาบันการเมืองและ ตัวแสดงทางการเมืองเลือกและตัดสินใจ อันได้แก่ กลุ่มพันธมิตรฯ ชุมมุกตตันอย่างต่อ เนื่องและเรียกร้องให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณตัดสินใจไม่ลาออกจากตำแหน่งแต่ประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการ เลือกตั้งใหม่เพื่อสร้างความชอบธรรมในการขึ้นสู่อำนาจของตนอีกครั้ง กกต. ตัดสินใจ เดินหน้าจัดการเลือกตั้งต่อไปแม้ว่าจะมีการชุมนุมคัดค้านและพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ไม่ส่งผู้สมัครลงเลือกตั้ง ผ่นวกรรมกับศาลรัฐธรรมนูญตัดสินใจไม่ดำเนินการไต่สวน “คดีชุกหุ้มรอบสอง” เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้สถานการณ์บานปลายจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองแหลมคมมากยิ่งขึ้น และต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ หัวทรงห่วงใยเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจึงมีคำแนะนำให้ฝ่ายตุลาการ เข้ามาช่วยแก้ไขวิกฤตการณ์ครั้งนี้ ฝ่ายตุลาการทั้งสามศาล ได้แก่ ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลยุติธรรม จึงได้ประชุมร่วมกันและร่วมกันเร่งการวินิจฉัยคดีที่ เกี่ยวข้องกับการเมือง

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากข้อตกลงของฝ่ายตุลาการในการเร่งวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวข้อง กับวิกฤตการณ์ทางการเมือง โดยมีแนวทางร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเลือกตั้งที่เป็นธรรม ตามระบอบประชาธิปไตยขึ้น จึงได้วางแนวทางร่วมกันในการวินิจฉัย/พิพากษาคดีที่ เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ณ ช่วงเวลานั้น ซึ่งบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นคือ การวินิจฉัยคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

เพื่อให้เกิดการจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคำวินิจฉัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เดินออกจากแนวเส้นทางเดิมที่ได้วางไว้ตั้งแต่ “คดีชูกหฺุ่น” ที่พยายามจะพิทักษ์ผู้นำทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง แต่หันมาวินิจฉัยให้เป็นไปในการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง และมีการตีความและวินิจฉัยคดีอย่างก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น (Judicial Activism) กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยเกินคำร้องในเรื่องการกำหนดวันเลือกตั้งครั้งใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองขณะนั้น ซึ่งทางเลือกที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในคดีการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 นี้ จะไปมีผลต่อไปในอนาคตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

1. หนังสือ

กองบรรณาธิการมติชน. 2551. ลับ ล้วง ลึก พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย.

กรุงเทพฯ: มติชน.

เกษียร เตชะพีระ. 2547. บุชกับทักษิณ : ระบอบอำนาจนิยมขวาใหม่ไทย-อเมริกัน.

กรุงเทพฯ: คบไฟ.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๔๙ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙.

ธีรยุทธ บุญมี. 2547. Road Map ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สายธาร.

ปิยนุตร แสงกนกกุล. 2552. ในพระปรมาภิไธยประชาธิปไตยและตุลาการ. กรุงเทพฯ:

โอเพ่นบ๊อคส์.

พระราชกฤษฎีกายกยอสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2549 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2540.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2541.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2549. ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ: มติชน.

2. บทความ/เรื่อง/ตอน ในหนังสือรวมเรื่อง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2548. ประชาธิปไตยอำนาจนิยม ผลการใช้ความรุนแรงในจังหวัด

ชายแดนภาคใต้. อุทัย ดุลยเกษม และเลิศชาย ศิริชัย (บรรณาธิการ), ความรู้

กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง : กรณีวิกฤตการณ์ชายแดนภาคใต้.

211-270. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2538. รัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมไทย. ชชาติไทย, เมืองไทย,

แบบเรียนและอนุสาวรีย์ : ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก.

163-168. กรุงเทพฯ: มติชน.

นิติ เอียวศรีวงศ์. 2548. สื่อภายใต้รัฐที่เป็นเครื่องมือของทุน. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (บรรณาธิการ), ปิดหู ปิดตา ปิดปาก : สิทธิเสรีภาพในมือธุรกิจการเมืองสื่อ. 63-75. กรุงเทพฯ: โครงการ UNESCO Chair in Freedom of Expression คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.

3. บทความในวารสาร

“3สื่อพันคุก-ได้ประกันศาลวางกฎเข้ม,” มติชนรายวัน 29 กรกฎาคม 2549, หน้า 1, 14.

“คณาจารย์นิติศาสตร์ 50 คน 14 มหาวิทยาลัย จี้ 8 ตุลาการศาล รธน.พิจารณาตัวเอง” มติชนรายวัน 23 กุมภาพันธ์ 2549, หน้า 2.

คณิต ฒ นคร. 2549. “ความรับผิดชอบในการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549.” มติชนรายวัน 2 เมษายน 2549, หน้า 5.

“ความรับผิดชอบในการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549,” มติชนรายวัน 2 เมษายน 2549, หน้า 5.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2549. “การเลือกใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา.” ผู้จัดการรายวัน, 27 กุมภาพันธ์ 2549, หน้า 8.

“โทษ4ปี-พ้นสภาพทันที3กกต.นอนคุก,” มติชนรายวัน 26 กรกฎาคม 2549, หน้า 1, 14, 15.

“ธีรยุทธ บุญมี ชู ‘ตุลาการภิวัตน์’ แก้ววิกฤต-ปฏิรูปการเมือง,” มติชนรายวัน, 1 มิถุนายน 2549, หน้า 2,5.

ธีรยุทธ บุญมี, “ธีรยุทธ” ชี้มรดกยุคทักษิณ หลังมีกกต.ใหม่-เลือกตั้ง การเมืองยัง ‘วิกฤต,’” กรุงเทพธุรกิจ, 3 สิงหาคม 2549, หน้า 2.

“ในหลวงรับสั่งวิกฤตที่สุดในโลก ให้ศาลเป็นหลัง,” มติชนรายวัน, 26 เมษายน 2549, หน้า 1,15.

“ปชป.หนุนนายกพระราชทาน,” ผู้จัดการรายวัน 25 มีนาคม 2549, หน้า 1, 3.

“เปิดคำสั่ง “ศาลปกครองกลาง” ระบุชั่วคราว ‘เลือกตั้ง29เม.ย.’” มติชนรายวัน 29 เมษายน 2549, หน้า 1, 2.

“ฝ่ายค้านยื่นมติบอยคอตเลือกตั้งกกต.เคลียร์พื้นที่สมัครระบบเขต,” **มติชนรายวัน** 4 มีนาคม 2549, หน้า 1, 14.

พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์. 2551. “การพัฒนาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทย.” **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 10 เล่มที่ 28** (มกราคม - เมษายน พ.ศ. 2551), หน้า 52-55.

“โพลชี้ทักษิณเสื่อมมนต์ขลังวางแผนแก้เกม.ขายหุ้นชินฯ” **ผู้จัดการรายวัน** 28 มกราคม 2549, หน้า 12, 11.

“ ‘ภารกิจขั้นที่สอง’ ของ3ประมุขศาลจัดการเลือกตั้งอย่าง ‘สุจริตเที่ยงธรรม’,” **มติชนรายวัน** 10 พฤษภาคม 2549, หน้า 2.

“ศาลฎีกาจี้ยุติ ‘ถก’ วันเลือกตั้งหวั่นปัญหาลามพรรคฝ่ายค้านยัน ‘บอยคอต’,” **มติชนรายวัน** 12 พฤษภาคม 2549, หน้า 1, 13.

“ ‘สุรพล นิติไกรพจน์’ เนะ ‘ขอนายกฯพระราชทาน’,” **มติชนรายวัน**, 4 มีนาคม 2549, หน้า 11.

“อัยการไฟเขียวพันธมิตรขึ้นเวทีปราศรัยไม่ผิด พันธมิตรชู5พันธกิจต้านระบอบทักษิณ,” **มติชนรายวัน** 9 พฤษภาคม 2549, หน้า 15, 18.

“อ้างเหตุหวั่น ‘จลาจล’ ยุบสภา” **มติชนรายวัน** 25 กุมภาพันธ์ 2549, หน้า 1, 13, 14, 16.

Bangkok Post, 5 February 2005, p. 1.

Peter A. Hall and Rosemary C. R. Taylor. 1996. “Political Science and the Three New Institutionalism.” **Political Studies**, 44 (4), pp. 937.

Yoshifumi Tamada. 1991. “Itthiphom and Amnat : An Informal Aspect of Thai Politics.” **Southeast Asian Studies, Kyoto University**. Vol. 28, No. 4, March 1991, pp 455-456.

4. ข้อมูลจากระบบออนไลน์

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. 2549. “พระราชดำรัส”. เครือข่ายกาญจนาภิเษก. วันที่ 25 เมษายน. เข้าถึงได้จาก: <http://www.kanchanapisek.or.th/speeches/2006/0425-01.th.html>. (14 กุมภาพันธ์ 2555).

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. 2549. “พระราชดำรัส”. เครือข่ายกาญจนาภิเษก. วันที่ 25 เมษายน เข้าถึงได้จาก: <http://www.kanchanapisek.or.th/speeches/2006/0425-02.th.html>. (14 กุมภาพันธ์ 2555).

ทีมข่าวอาชญากรรม. 2549. “ “นครบาล” ดองคดีแจ้งจับ “ทักษิณ” หมิ่นเบื้องสูง”. ผู้จัดการออนไลน์. วันที่ 12 มกราคม. เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9490000004634> (23 กุมภาพันธ์ 2555).

ศาลรัฐธรรมนูญ. 2549. “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549”. ศาลรัฐธรรมนูญ. วันที่ 8 พฤษภาคม 2549. เข้าถึงได้จาก: http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=142&Itemid=210&lang=th (17 เมษายน 2555)

ASTV ผู้จัดการออนไลน์. 2548. “หลงตามหาบัว เทคนิครื่อง “เทวทัตยังรู้โทษ” ฉบับเต็ม”. ผู้จัดการออนไลน์. วันที่ 27 กันยายน เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9480000132593> (23 กุมภาพันธ์ 2555).

Stephen Bell. “Institutionalism: Old and New”. เข้าถึงได้จาก <http://espace.library.uq.edu.au/eserv/UQ:9699/Institutionalism.pdf>. (21 เมษายน 2555).